

УДК 378 [371:155.9:364]
DOI 10.31499/2618-0715.1(16).2026.355726

КАНІСТЕРАПІЯ В СИСТЕМІ РАННЬОЇ ДОПОМОГИ ДІТЯМ: ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ

Синюшко Марія, магістриня соціальної роботи, магістриня спеціальної освіти.
ORCID: 0009-0000-8003-7011
E-mail: maryana.syniushko@gmail.com

Семигіна Тетяна, докторка політичних наук, професорка, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.
ORCID: 0000-0001-5677-1785
E-mail: semigina.tv@gmail.com

Метою роботи є аналіз міжнародного та українського досвіду підготовки фахівців до застосування каністерапії в роботі з дітьми раннього та дошкільного віку. Досліджено ключові компетентності, етичні та безпекові стандарти, моделі командної роботи «ромб» і «трикутник». Висвітлено проблеми формалізації професії каністерапевта в Україні та перспективи розвитку міждисциплінарної освіти. Результати свідчать про необхідність системного підходу до підготовки фахівців, адаптованого до українського контексту.

Ключові слова: каністерапія, діти раннього віку, дошкільна освіта, професійна компетентність, корекційно-розвиткова робота, етика, безпека, міждисциплінарна підготовка, спеціальна освіта, втручання за участю тварин.

CANINE-ASSISTED THERAPY IN THE SYSTEM OF EARLY INTERVENTION FOR CHILDREN: PROFESSIONAL TRAINING OF SPECIALISTS

Syniushko Mariya, Master in Social Work, Master in Special Pedagogy, Kyiv, Ukraine.
ORCID: 0009-0000-8003-7011
E-mail: maryana.syniushko@gmail.com

Semigina Tetyana, Doctor of Political Sciences, Professor Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.
ORCID: 0000-0001-5677-1785
E-mail: semigina.tv@gmail.com

The aim of this study is to analyze both international and Ukrainian practices in the professional preparation of specialists for the use of canine-assisted therapy (canistherapy) in working with early childhood and preschool children. The research examines key professional competencies, ethical and safety standards, and models of team interaction such as the "diamond" and "triangle" frameworks. Special attention is given to the challenges of formalizing the profession of canistherapist in Ukraine and the current state of interdisciplinary education in this field. Findings highlight the importance of integrating theoretical knowledge, practical skills, ethical reflection, and interprofessional collaboration to ensure the safe and effective implementation of canistherapy in corrective and developmental work with children.

The study demonstrates that while international programs provide structured training and certification mechanisms, the Ukrainian context relies primarily on informal learning, community initiatives, and adaptation of global standards. Recommendations emphasize the necessity of developing a national framework for professional training, including accredited courses, standardized certification, and continuous professional development. This framework should

incorporate not only knowledge of child development, special educational needs, and therapy techniques but also the welfare and ethical treatment of animals, risk management, and effective communication within multidisciplinary teams.

By bridging international experience with local practices, the study offers a foundation for creating a coherent system of professional education in Ukraine, contributing to the broader goal of safe, ethical, and evidence-based animal-assisted interventions in early childhood education and rehabilitation.

Keywords: *dog-assisted therapy, canine therapy, early childhood, preschool education, professional competence, corrective and developmental work, ethics, safety, interdisciplinary training, special education, animal-assisted interventions.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Сучасний науковий дискурс, спираючись на результати емпіричних досліджень [2; 26; 27], підкреслює ефективність інтерактивних, емоційно залучених та мультимодальних підходів у роботі з дітьми й обґрунтовує доцільність їх інтеграції у корекційно-розвиткову практику. Особливої значущості такі підходи набувають у роботі з дітьми раннього віку, для яких сенсомоторна інтеграція, емоційна безпека та соціальна взаємодія слугують базовими умовами становлення мовлення і комунікативної компетентності.

3-поміж підходів, що відповідають зазначеним характеристикам, особливий науковий і практичний інтерес становить *каністерапія* – метод, який інтегрує корекційно-розвиткову роботу з дитиною та структуровану взаємодію з підготовленою собакою. Така взаємодія створює природне мотиваційне середовище, у якому одночасно активізуються сенсорні, моторні, мовленнєві та соціально-комунікативні функції. За визначенням низки дослідників, каністерапію слід розглядати як комплементарний вид втручання, у межах якого професійно навчених собак залучають для покращення фізичного, соціального, емоційного або когнітивного функціонування людини [30; 31].

В Україні каністерапія поступово набуває поширення як у роботі з дорослими (зокрема з ветеранами війни та особами з травматичним досвідом), так і з дітьми з порушеннями мовлення, розладами аутистичного спектра, затримкою психомовленнєвого розвитку та іншими особливими освітніми потребами. В умовах повномасштабної війни актуалізувалася потреба в доступних і водночас емоційно підтримувальних формах психосоціальної допомоги дітям, які пережили втрату, переміщення або тривале перебування в ситуації хронічного стресу. У цьому вимірі каністерапія розглядається як ресурс формування відчуття безпеки, відновлення довіри та стимуляції комунікативної активності [3; 4].

Водночас процес інституціоналізації цього напряму в Україні лише розпочинається. Окремі освітні ініціативи засвідчують інтерес до системної підготовки фахівців, проте цілісна модель професійної освіти у цій сфері ще не сформована. Відсутні національно узгоджені стандарти підготовки, визначений перелік професійних компетентностей, механізми сертифікації та етичного регулювання діяльності [4].

Розширення практик втручань за участю тварин у сфері спеціальної освіти та реабілітації [1; 8] зумовлює необхідність чіткого визначення професійних вимог до фахівців, які здійснюють такі втручання. Йдеться не лише про володіння методиками корекційно-розвиткової роботи з дітьми раннього віку, а й про знання основ зоопсихології, ветеринарної безпеки, принципів благополуччя тварин, а також про дотримання етичних стандартів ААІ та готовність до міждисциплінарної взаємодії. Неврегульованість цих аспектів створює ризики як для безпеки дітей і тварин, так і для професійної легітимності методу.

Таким чином, постає наукова проблема аналізу та узагальнення наявних практик професійної підготовки фахівців до застосування каністерапії в роботі з дітьми раннього

віку. Особливої уваги потребує зіставлення міжнародного досвіду з українськими освітніми ініціативами з метою визначення ключових професійних компетентностей і умов забезпечення безпечної та ефективною реалізації цього методу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз закордонних досліджень [20; 22; 26] засвідчує, що каністерапія традиційно розглядається в межах ширшої групи практик за участю тварин, які позначалися терміном *Animal-Assisted Interventions* (AAI). Цей концепт охоплював терапію (*Animal-Assisted Therapy* – AAT), освіту (*Animal-Assisted Education* – AAE) та діяльність за участю тварин (*Animal-Assisted Activities* – AAA), що відрізнялися рівнем структурованості, визначеністю цілей і ступенем професійної регламентації [32].

Водночас у науковому дискурсі тривалий час зберігалася термінологічна непослідовність, що ускладнювала стандартизацію практики, оцінювання ефективності та співставність результатів досліджень. Зрештою у 2024 році запропоновано узагальнювальний термін *Animal-Assisted Services* (AAS) – «послуги за участю тварин» – для позначення комплексу професійних послуг, що надаються фахівцями за підтримки спеціально підготовлених тварин із обов'язковим забезпеченням їхнього добробуту та спрямовані на терапевтичні, освітні або підтримувальні цілі. У межах цієї рамки виокремлено три категорії:

- *Animal Assisted Treatment* (AATx) – інтегроване в терапевтичний процес лікування, що здійснюється ліцензованим або акредитованим спеціалістом із визначеною методологією та прогнозованими клінічними результатами;
- *Animal Assisted Education* (AAE) – використання тварин у структурованому освітньому процесі для розвитку знань, навичок і поведінкових компетентностей;
- *Animal Assisted Support Programs* (AASP) – програми підтримки, спрямовані на загальне благополуччя в організованих або неформальних середовищах без чітко визначених терапевтичних чи освітніх результатів [14].

Запропонована концептуалізація акцентує на прозорому декларуванні рівня професійної підготовки фахівців, а також на безумовному дотриманні принципів добробуту тварин у всіх категоріях послуг. Таким чином, міжнародний дискурс зміщується від опису окремих форм взаємодії до системного розгляду професійних послуг із виразно визначеними компетентнісними та етичними вимогами.

У цій рамці каністерапія постає як відносно структуровано оформлена форма послуг за участю тварин із напрацьованими підходами до підготовки собак і фахівців та зростаючою доказовою базою щодо впливу на психоемоційний стан і соціально-комунікативний розвиток дітей. Відтак аналіз моделей професійної підготовки у цій сфері доцільно здійснювати з урахуванням оновленої термінологічної та концептуальної рамки AAS.

Окремий блок досліджень присвячено теоретичним засадам організації безпечної та структурованої каністерапевтичної практики, включаючи моделі взаємодії «фахівець – собака – клієнт», принципи добробуту тварини та дотримання етичних стандартів. Так, у рекомендаціях *American Veterinary Medical Association* [21] наголошено на необхідності забезпечення фізичного та психологічного благополуччя тварин у межах терапевтичних програм. Питання сертифікації та професійних вимог до команд «провідник-собака» відображені у стандартах *Professional Association of Dog-Assisted Therapy* [9]. Етичні та організаційні аспекти впровадження AAI аналізуються також у роботах інших дослідників [13; 15], які вказують на необхідність міждисциплінарної координації та стандартизації практики.

Суттєвий масив досліджень присвячено вивченню впливу каністерапії на фізичний, мовленнєвий, когнітивний, емоційний і моторний розвиток дітей дошкільного

віку. Зокрема, доведено позитивний вплив присутності собаки на концентрацію уваги та виконання когнітивних завдань дітьми [16]. Подальші дослідження [17; 33] демонструють потенціал каністерапії для стимуляції мовленнєвої активності, розвитку соціальної взаємодії та зниження тривожності у дітей. Доведено, що участь собаки створює емоційно безпечний контекст, який сприяє підвищенню мотивації до комунікації та навчання.

Водночас значно менш дослідженим залишається питання системної професійної підготовки фахівців до реалізації каністерапевтичних програм, особливо в контексті роботи з дітьми раннього віку. У міжнародних публікаціях переважно описуються окремі освітні програми або сертифікаційні моделі, однак відсутній уніфікований підхід до визначення переліку компетентностей, необхідних для поєднання педагогічної, корекційної та зоотерапевтичної складових діяльності.

Теоретичним підґрунтям для осмислення цієї проблематики може слугувати компетентнісний підхід до професійної підготовки, який розглядає професійну діяльність як інтеграцію знань, умінь, цінностей і відповідальності [5; 6]. У межах цього підходу підготовка фахівців до використання каністерапії має розглядатися не лише як опанування методики, а як формування комплексної професійної готовності, що включає етичну рефлексію, міждисциплінарну взаємодію та забезпечення безпеки всіх учасників процесу.

Отже, попри зростання кількості досліджень, присвячених ефективності каністерапії та організації ААІ, питання системного аналізу професійної підготовки фахівців до її застосування в роботі з дітьми раннього та дошкільного віку залишаються недостатньо опрацьованими. Саме ця нерозв'язана частина загальної проблеми й становить фокус статті.

Мета дослідження полягає в аналізі та узагальненні міжнародних і українських практик професійної підготовки фахівців до використання каністерапії в корекційно-розвитковій роботі з дітьми раннього а дошкільного віку задля визначення ключових професійних компетентностей і організаційних умов їх реалізації.

Методологія дослідження. Теоретико-аналітичний компонент дослідження охоплював аналіз наукових джерел і професійних документів: міжнародних стандартів, сертифікаційних вимог, методичних рекомендацій та навчальних планів університетських і неформальних освітніх програм. Особлива увага приділялася документам, що регламентують організацію втручань за участю тварин, етичні та безпекові стандарти, а також компетентності фахівців.

Емпіричну базу становило експертне опитування 7 фахівців (логопедів, каністерапевтів) з досвідом практичної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами, проведене у вересні-жовтні 2025 року в межах магістерської програми «Спеціальна освіта» Київського столичного університету імені Б. Грінченка [7]. Інтерв'ю дозволили оцінити практичний досвід, труднощі впровадження та вимоги до компетентностей спеціалістів.

Для структурування професійної підготовки застосовано моделі міждисциплінарної взаємодії – «ромб» і «трикутник» [15]. Застосування цих моделей у поєднанні з аналізом нормативних, академічних і освітніх документів дозволяє визначити ключові професійні компетентності, структурувати знання та навички з етології, моніторингу стану тварини, етичної взаємодії, а також окреслити організаційні умови безпечної та ефективної каністерапії для дітей раннього та дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проведене дослідження дає підстави виокремити низку ключових моментів, які стосуються фахової підготовки каністерапевтів.

СОЦІАЛЬНА РОБОТА ТА СОЦІАЛЬНА ОСВІТА

1. Міжнародний досвід

За останні десятиліття спектр ініціатив, у яких тварини сприяють благополуччю людей, значно розширився та урізноманітнівся, охоплюючи кризове реагування, професійні програми, освітні практики та ініціативи у закладах охорони здоров'я. Незважаючи на різноманітність підходів, спільним для всіх є сприяння інтегрованому добробуту людини і тварини.

Спеціалізація команд «людина-тварина» впливає на компетентнісні вимоги до фахівців, підготовку тварин та досвід отримувачів послуг. Відмінності в освіті, кваліфікації та сфері практики фахівців зумовлюють характер і формат залучення тварин. Нижче наведено огляд основних принципів, рекомендацій та програм, розроблених провідними міжнародними організаціями, зокрема Міжнародною асоціацією організацією у сфері втручання за участю тварин (ІАНАІО), а також програм формальної та неформальної освіти.

Ще до оновлення термінології (зміни терміну «втручання за участю тварин» на «послуги за участю тварин») ІАНАІО розробила рекомендації щодо підготовки фахівців у сфері взаємодії «людина – тварина». Асоціація визначає стандарти навчання та сертифікації, спрямовані на забезпечення безпеки, благополуччя й професійної компетентності як людей, так і тварин. Ключовими критеріями є академічна підготовка, практичний досвід і безперервний професійний розвиток із урахуванням специфіки роботи з дітьми з особливими освітніми потребами [23].

ІАНАІО встановлює вимоги до знань фахівців щодо поведінки, потреб і здоров'я тварин, ознак стресу та способів його попередження й мінімізації. Команди «логопед – собака – хендлер» проходять базову практичну підготовку та оцінювання перед допуском до занять. До рекомендованих принципів належать:

- прозорість змісту програм і чіткість очікуваних результатів;
- залучення викладачів із практичним досвідом роботи з дітьми та у сфері ААІ;
- інтеграція компонентів добробуту дітей і тварин у структуру програм.

ІАНАІО виокремлює два основні рівні підготовки фахівців і волонтерів, що представлено в таблиці 1.

Таблиця 1.

Рівні підготовки та освітні програми, рекомендовані ІАНАО для осіб, які залучають або планують залучити тварин до надання послуг

Параметр	Волонтерські програми	Професійно-організовані втручання
Мета	Підготовка до підтримки логопедичних занять	Підготовка кваліфікованих фахівців до проведення професійних втручання
Цільова аудиторія	Волонтери без спеціальної освіти	Терапевти мови і мовлення, логопеди та фахівці у сфері спеціальної освіти
Тривалість	70 годин: 20 лекцій/семінарів, 25 практика, 25 самостійне навчання	450 годин: 170 лекцій/семінарів, 60 практика, 75 самостійне навчання, інші форми
Обов'язкові теми	Основи взаємодії людина-собака, методи ААІ, гігієна, ризик-менеджмент	Теоретичні та практичні методи ААІ, етика, законодавство, психологія та педагогіка, робота зі специфічними видами тварин
Вимоги до викладачів	Практичний досвід у ААІ, спеціалізовані знання у викладаній сфері	Кваліфікація в логопедії/терапії та досвід роботи з дітьми
Результат	Допуск до участі у логопедичних	Право самостійно проводити заняття

СОЦІАЛЬНА РОБОТА ТА СОЦІАЛЬНА ОСВІТА

	заняттях під наглядом, допуск до візитових програм під наглядом	за участю собак
Безперервна освіта	Мінімум 8 годин кожні два роки (конференції, вебінари, супервізія, курси, наукові публікації)	Мінімум 24 години кожні два роки (конференції, вебінари, супервізія, курси, наукові публікації)

Джерело: складено авторками на основі рекомендацій ІАНАІО [23].

Дотримання цих стандартів забезпечує компетентність фахівців, безпечну й етичну взаємодію з дітьми та тваринами, а також сприяє професійному розвитку й підтриманню благополуччя всіх учасників процесу. Проте практичне впровадження стандартів залишається неоднорідним у різних країнах, що ускладнює досягнення консенсусу щодо вимог до спеціальної підготовки та кваліфікації.

Це зумовлює необхідність чіткого розмежування понять «професійний», «ліцензований», «кваліфікований», «сертифікований» і «zareєстрований».

Аналіз міжнародних програм підготовки фахівців у сфері залучення тварин до лікувальної та освітньої практики дає підстави виокремити дві основні категорії за цільовою аудиторією:

- програми підготовки провідників собак (хендлерів), які завершуються сертифікацією, зокрема сертифікацією команди «людина-тварина»;
- програми для фахівців (психологів, педагогів, логопедів, соціальних працівників тощо), які планують інтегрувати каністерапію у власну професійну діяльність – у межах терапії, інших видів втручання або освітнього процесу.

Обидві категорії програм реалізуються в різних інституційних форматах:

1) *програми при професійних асоціаціях*, що передбачають сертифікацію фахівця або команди «фахівець – тварина» та орієнтовані на дотримання стандартів безпеки й етичних вимог;

2) *післядипломні сертифікатні програми на базі університетів* (тривалістю 3–12 місяців), які поєднують теоретичну підготовку та практичні модулі й завершуються видачею сертифіката (TECH Global University, Ізраїль [28]; University of Bergen, Норвегія [11]; Albizu University, США [18]). Подібні програми функціонують також у Польщі, Німеччині, Канаді та Іспанії;

3) *освітні програми рівня магістр та доктор філософії* (наприклад, Human-Animal Interaction, University of Veterinary Medicine Vienna, Австрія [25]; Animal and Human Interaction MSc; Lithuanian University of Health Sciences, Литва [10]; програми в Purdue University, США [19]). Зазначені програми орієнтовані переважно на підготовку дослідників та експертів у сфері взаємодії людини й тварин, а не безпосередньо практиків каністерапії.

Програми переважно мають міждисциплінарний характер і охоплюють дослідження людино-тваринних взаємодій, етику, поведінку тварин, методологію досліджень і забезпечення їхнього добробуту, однак лише частково приділяють увагу терапії дітей з ООП.

Хоча академічна підготовка формує теоретичне підґрунтя, ефективна практика потребує системної підготовки команди, яка безпосередньо працює з дітьми. Логопеди мають переконатися, що хендлер (провідник собаки) добре розуміє особливості розвитку дітей з особливими освітніми потребами та специфіку їхніх нозологічних проявів [32].

Підготовка команди охоплює технічні, етичні та емоційні аспекти. ІАНАІО наголошує на профілактиці «втоми від співчуття» серед осіб, залучених до втручання за

участю тварин [24]. Для логопедів, які працюють із дітьми з ООП, це передбачає балансування турботи про дитину й тварину, що підкреслює доцільність включення рекомендацій щодо профілактики професійного вигорання до методичних матеріалів.

Результати репрезентативного дослідження практики каністерапії у США виявили, що чимало організацій не сповна дотримується встановлених стандартів, що підвищує ризики як для людей, так і для тварин [29]. З огляду на це до навчальних програм доцільно включати навчання розпізнаванню мови тіла та ознак стресу у собак, встановлення чітких критеріїв відбору тварин для участі у послугах, визначення умов їх утримання та проживання разом із фахівцем, дотримання санітарно-гігієнічних норм і забезпечення добробуту собак, зокрема шляхом обмеження тривалості занять та виключення участі хворих тварин. Слід зважати й на думку тих науковців, котрі доводять важливість формування, оцінювання та документування навичок команди «терапевт – тварина» і їхньої інтеграції у професійну діяльність логопеда [12].

Таким чином, міжнародний досвід підтверджує необхідність системного підходу до підготовки фахівців, що передбачає чітке визначення кваліфікаційних вимог, сертифікацію тварин і спеціалістів, а також дотримання стандартів добробуту й професійної етики. У країнах, де каністерапію інтегровано в систему спеціальної освіти або реабілітації, такі програми мають міждисциплінарний характер і реалізуються у співпраці академічних установ, професійних асоціацій та організацій, що здійснюють підготовку тварин.

2. Український досвід підготовки фахівців

Для України міжнародний досвід каністерапії є особливо цінним, оскільки попри 20-річний досвід наразі досі відсутня офіційно визначена професія «каністерапевт». Підготовка фахівців у цій сфері здебільшого здійснюється на базі громадських організацій або через короткострокові курси підвищення кваліфікації, розраховані на провідників собак. Водночас зацікавленість серед логопедів, психологів, педагогів та кінологів, поодинокі освітні ініціативи та розроблення методичних матеріалів свідчать про поступове формування підґрунтя для створення національної системи професійної підготовки, зокрема не тільки для хендлерів, а й для вузьких спеціалістів, які працюють у команді з провідником собаки за моделлю «ромб».

У деяких регіонах України (Київ, Львівська, Чернівецька, Одеська, Чернігівська, Херсонська, Рівненська, Харківська області) каністерапія активно розвивається завдяки лідерським якостям активістів, залученню міжнародного та національного фінансування, досвіду проекту «Друг героя» та підтримці окремих університетів і компаній-виробників корму і товарів для собак. Активну роль у розвитку напряду відіграють громадські організації, зокрема ГО «Школа каністерапії» (м.Чернівці) та ГО «Хелпінг Догс Нетворк» (м.Київ), що адаптують міжнародні стандарти каністерапії до українських реалій, систематизують практичний досвід і створюють методологічну базу для впровадження втручань із тваринами. При цьому каністерапія здебільшого розглядається через призму ментального здоров'я та кінології, зокрема у контексті відновлення населення після війни. Практичний досвід місцевих фахівців, хоча й цінний, здебільшого не має наукової верифікації та обмежується соціальними мережами або локальними звітами.

Результати нашого інтерв'ювання засвідчили, що підготовка фахівців мала переважно неформальний характер і включала теоретичне ознайомлення з літературою та курсами, практичну роботу з тестування собак, консультації експертів, участь у таборах і спостереження за діяльністю інших фахівців, а також спеціалізовану підготовку провідників собак і поширення досвіду через конференції та освітні заходи. Цей досвід підтверджує, що формування професійної компетентності каністерапевта в Україні наразі базується на поєднанні міжнародних стандартів, громадських ініціатив та неформальних

СОЦІАЛЬНА РОБОТА ТА СОЦІАЛЬНА ОСВІТА

навчальних форматів.

Зіставлення міжнародного та українського досвіду підготовки фахівців до використання каністерапії у роботі з дітьми раннього та дошкільного віку представлено в табл.2.

Таблиця 2

Порівняння міжнародного та українського досвіду підготовки каністерапевтів та фахівців, які співпрацюють з ними за моделлю «ромб»

Компонент підготовки	Міжнародний досвід	Український досвід
<i>Теоретичні знання</i>	MSc/PhD програми, післядипломні курси	Короткострокові курси, вебіари (для інформування широкого кола новачків), несистемні ініціативи. Відсутні спеціальні курси та програми для фахівців, які співпрацюють з каністерапевтами
<i>Практичні навички</i>	Тренінги для команд, сертифікація собак	Переважає в ході власного досвіду: обмежені можливості для навчання від інших: (поодинокі приклади – у таборі каністерапії (м.Чернівці), спостереження за роботою досвідчених каністерапевтів)
<i>Етика та безпека</i>	ІАНАІО, AAS стандарти	Відсутність формальних механізмів впливу, відсутність згуртованої професійної спільноти
<i>Командна взаємодія</i>	Ромб/трикутник	Ромб/трикутник
<i>Сертифікація та розвиток</i>	Постійна освіта, супервізії	Сертифікація собаки можлива за межами України, сертифікація фахівців відсутня. З регулярних заходів – щорічна конференція з відкритим доступом до матеріалів, відсутність структури ресурсів

3. Модель професійних компетентностей

Аналіз українського досвіду підготовки фахівців до каністерапії засвідчує, що наразі процес носить переважно неформальний характер, поєднує міжнародні стандарти, громадські ініціативи та локальні практики, проте залишається розпорошеним та нерівномірним за рівнем компетентності. Відсутність академічних програм, чітких сертифікаційних вимог і нормативного підґрунтя створює ризики для дітей, тварин та самих фахівців і обмежує можливості системного розвитку галузі. З огляду на це доцільним стає формування моделі професійних компетентностей, яка б системно поєднувала знання, уміння, цінності та відповідальність усіх учасників каністерапевтичного процесу.

У контексті компетентнісного підходу підготовка фахівців до каністерапії розглядається як формування інтегрованої професійної готовності, що поєднує когнітивний, діяльнісний, комунікативний та етико-безпечний компоненти. Це передбачає, що навчання терапевта (логопеда, психолога тощо) і каністерапевта (провідника собаки) виходить за межі опанування методики та спрямоване на комплексну підготовку всіх учасників процесу з метою забезпечення безпеки та ефективності взаємодії.

Проведений теоретичний аналіз та вивчення практики дає змогу виокремити низку компонентів цієї моделі.

СОЦІАЛЬНА РОБОТА ТА СОЦІАЛЬНА ОСВІТА

Ключові складові професійної компетентності включають *теоретичну підготовку*, що охоплює знання з каністерапії, психофізичного розвитку дітей з особливими освітніми потребами, поведінки собак, етики та безпеки взаємодії, а також формування ціннісних орієнтирів і етичної рефлексії щодо роботи з дітьми та тваринами.

Практична підготовка передбачає набуття умінь інтегрувати собаку у корекційно-розвиткові заняття, моделювати терапевтичні ситуації, оцінювати реакції дитини та собаки і застосовувати методики десенсибілізації на етапі підготовки дитини до контакту з собакою. Логопед повинен розпізнавати сигнали поведінки та стресу собаки, забезпечувати її добробут під час сеансів, а також адаптувати методи корекції мовлення та комунікації відповідно до нозології та віку дитини.

Сюжетно-рольова гра використовується для стимуляції мовленнєвої та соціальної активності дітей, з адаптацією ігор відповідно до віку, нозології та особливостей конкретної дитини.

Не менш важливим є *опанування уміннями та навичками командної співпраці*, що передбачає координацію дій усіх учасників каністерапевтичного процесу: терапевта (логопеда, психолога, реабілітолога), каністерапевта (провідника собаки) та самої тварини. За потреби до цього процесу залучаються батьки або інші дорослі, які допомагають оцінювати стан дитини, коригувати взаємодію з собакою та підтримувати безпеку під час сеансу. Взаємний обмін інформацією щодо цілей занять, фізичного та психоемоційного стану дитини і тварини, а також моніторинг прогресу є ключовими для ефективності корекційно-розвиткових втручань.

У цьому контексті важливим є використання моделей організації взаємодії, таких як «ромб» і «трикутник» [15]. Класична модель «ромб» включає чотири основні компоненти: терапевт, собака, провідник тварини та дитина, де центр ромба символізує простір інтегрованої взаємодії. У разі роботи з маленькими дітьми або дітьми з обмеженими комунікативними можливостями активну роль можуть виконувати батьки або супроводжуючі дорослі, що перетворює ромб у гнучку систему взаємодії. Модель «трикутник» включає три учасники: терапевт, дитина та собака, причому терапевт одночасно виконує функції провідника тварини. Ця конфігурація застосовується у випадках, коли не залучаються додаткові фахівці.

Опанування командної співпраці у поєднанні з розумінням моделей «ромб» та «трикутник» забезпечує фахівцю здатність планувати та реалізовувати сеанси з урахуванням віку, нозології та потреб дітей, стану тварини, участі батьків і специфіки мультидисциплінарної команди, підвищуючи ефективність і безпеку каністерапевтичного втручання.

Компонент етики та безпеки передбачає комплексну оцінку готовності дитини та тварини до участі у сеансі каністерапії. Для дитини це включає оцінку її фізичного та психоемоційного стану, рівня розвитку мовлення та соціальних навичок, наявності страхів чи тривожності, а також здатності дотримуватися правил безпечної взаємодії. Для тварини оцінюють її фізичний стан, темперамент, рівень підготовки, здатність переносити стресові ситуації та реагувати на непередбачувану поведінку дитини.

Під час сеансу важливо розпізнавати ознаки стресу як у дитини, так і у собаки – наприклад, напруження м'язів, уникання контакту, вокалізацію, агресивні або унікальні сигнали поведінки. На основі таких спостережень терапевт може своєчасно модифікувати або перервати заняття, щоб запобігти травмам, небажаним реакціям або перевантаженню учасників.

Дотримання міжнародних стандартів (ІАНАІО, ААС, ААТ) і внутрішніх протоколів організації включає встановлення чітких правил тривалості та структури сеансів, підготовку робочого простору з урахуванням безпеки, використання засобів захисту та

СОЦІАЛЬНА РОБОТА ТА СОЦІАЛЬНА ОСВІТА

санітарних норм, а також забезпечення добробуту собаки – обмеження кількості сеансів за день, контроль стану здоров'я та виключення тварин із ознаками втоми чи хвороби.

Цей компонент професійної компетентності не лише мінімізує ризики для дитини та тварини, але й формує у фахівця ціннісні орієнтири, відповідальність та здатність приймати професійні рішення у складних або непередбачуваних ситуаціях. Він інтегрує знання про етику роботи з дітьми та тваринами, навички прогнозування та реагування на ризики, а також практичні підходи до забезпечення безпеки, що робить каністерапію ефективною та гуманною.

На рис. 1 схематично представлено модель професійних компетентностей каністерапевта.

Рис. 1. Модель професійних компетентностей каністерапевта

Описана модель професійних компетентностей забезпечує формування цілісної готовності фахівця, здатного ефективно та безпечно інтегрувати каністерапію у логопедичну практику або іншу корекційно-розвиткову діяльність, враховуючи особливості розвитку дітей з різними нозологіями, потреби тварини та етичні принципи роботи.

4. Рекомендації щодо розвитку професійної підготовки каністерапевтів в Україні

Розвиток професійної підготовки каністерапевтів в Україні потребує системного підходу, що поєднує нормативне, освітнє та методичне підґрунтя. Насамперед актуальним є питання *формалізації професії «каністерапевт» із визначенням кваліфікаційних вимог, переліку професійних компетентностей та мінімальних стандартів підготовки.* Такий крок створить передумови для інтеграції каністерапії у систему спеціальної освіти, раннього втручання та реабілітації, а також забезпечить узгодженість української практики з міжнародними стандартами. Доцільним видається впровадження національної сертифікації програм підвищення кваліфікації на основі міжнародних рекомендацій із втручань за участю тварин із їх адаптацією до українського

соціального та освітнього контексту.

Освітня складова підготовки має носити міждисциплінарний характер і поєднувати теоретичні знання з практичними навичками. Йдеться про опанування засад втручання за участю тварин, психофізіологічних особливостей розвитку дітей раннього та дошкільного віку, принципів поведінки й добробуту собак, етичних та безпекових стандартів діяльності. Важливою є також підготовка щодо гігієнічних вимог і стандартів утримання тварин, що безпосередньо впливають на безпечність взаємодії. Практична частина навчання повинна включати тренінги з організації занять за моделями «ромб» і «трикутник», що передбачають координацію дій терапевта, каністерапевта та провідника собаки, а також ефективну взаємодію з батьками і мультидисциплінарними командами.

Не менш важливою, на нашу думку, є *систематизація наявних методичних ресурсів та електронного контенту*. В українському просторі накопичено значну кількість відеоматеріалів, кейсів та практичних протоколів, однак вони часто залишаються фрагментарними й не проходять наукового рецензування. Створення національної платформи з упорядкованими матеріалами, супровідними описами та експертною оцінкою дозволило б забезпечити доступ до структурованих знань, мінімізувати дублювання зусиль та інтегрувати український досвід у міжнародний професійний дискурс.

Переклад та наукова адаптація сучасних міжнародних посібників та дослідницьких матеріалів також має стати складовою розвитку професійного поля. Це сприятиме формуванню цілісного бачення форматів терапевтичної, освітньої та підтримувальної роботи за участю тварин, а також підвищить методологічну обґрунтованість практики. Водночас імплементація міжнародного досвіду має супроводжуватися критичним осмисленням і врахуванням українських соціокультурних та інституційних особливостей.

Окремого значення набуває розроблення національних стандартів і механізмів супервізії. Стандарти підготовки мають виконувати регулятивну й орієнтаційну функції, не створюючи надмірних бар'єрів для розвитку професії. Мінімальні вимоги до підготовки повинні включати визначений обсяг теоретичних знань, практичних годин, обов'язкову супервізію, критерії добору та оцінювання стану тварини, а також чітко сформульовані етичні й безпекові норми діяльності. Регулярна оцінка компетентностей фахівців і стану тварин, участь у конференціях, семінарах та програмах підвищення кваліфікації сприятимуть безперервному професійному розвитку та підтримці належної якості послуг.

Етико-професійний вимір підготовки передбачає інтеграцію принципів відповідальності, забезпечення добробуту тварин та профілактики професійного вигорання фахівців. Недостатня або фрагментарна підготовка підвищує ризики виходу за межі професійної компетентності, некоректного застосування методик, ігнорування психоемоційного стану тварини, порушення безпеки дітей, перевантаження собаки та зниження якості допомоги. Відтак формування цілісної системи професійної підготовки має розглядатися як механізм запобігання цим ризикам.

Загалом системний розвиток підготовки фахівців до інтеграції каністерапії означає перехід від фрагментарних освітніх ініціатив до впорядкованої моделі, що поєднує компетентнісний підхід, стандарти етики та безпеки, практичну підготовку команд і механізми забезпечення добробуту всіх учасників взаємодії. Такий підхід створює підґрунтя для безпечної, етично обґрунтованої та результативної інтеграції каністерапії у корекційно-розвиткову роботу з дітьми.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведений аналіз міжнародного та українського досвіду засвідчив, що каністерапія є ефективним методом корекційно-розвиткової роботи з дітьми раннього та дошкільного віку за умови належної

професійної підготовки фахівців. Результативність втручань безпосередньо пов'язана з рівнем сформованості компетентностей, що охоплюють теоретичні знання, практичні навички організації занять, етичну відповідальність, здатність до міждисциплінарної взаємодії та забезпечення добробуту тварини. Міжнародні стандарти ІАНАІО та досвід університетських програм підтверджують необхідність системної підготовки команд «терапевт – собака – провідник» із чіткими вимогами до безпеки дітей і контролю стану тварини.

У подальшому актуальним видається системне вивчення досвіду фахівців, які інтегрують тварин у професійну діяльність, з метою виявлення типових організаційних труднощів і професійних ризиків, що впливають на якість втручання. Порівняння практик різних моделей командної взаємодії («ромб», «трикутник») дозволить уточнити їхню ефективність у роботі з дітьми раннього та дошкільного віку, а відтак будувати освітні програми з урахуванням дієвості інтервенцій. Методологічною основою подальших досліджень доцільно визначити міжнародні мінімальні стандарти ІАНАІО, що забезпечують чіткість опису вибірки, протоколів інтервенції, характеристик тварин та дотримання етичних вимог. Важливим напрямом має стати й довготривала оцінка ефективності каністерапії із застосуванням валідованих інструментів вимірювання та аналізом стабільності отриманих результатів у часі. Це дозволить емпірично обґрунтувати зв'язок між рівнем професійної підготовки фахівця, організацією втручання та досягнутими корекційно-розвитковими результатами.

Наразі подальші дослідження мають бути спрямовані не лише на підтвердження ефективності каністерапії, а й на наукове обґрунтування вимог до професійної підготовки фахівців як ключової умови її безпечного та результативного застосування у роботі з дітьми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Каністерапія UA /Harmonic Dog / <https://harmonicdog.com.ua/school-of-social-cynology-and-hendling/studying-online/kanisterapiia-ua/>
2. Коваленко В. Є., Введенська В. Л. Використання елементів каністерапії в логокорекційній роботі з дітьми з інтелектуальними порушеннями. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2019. № 1(324). Ч. 2. С. 311–320.
3. Коляда Н., Кравченко О., Левченко Н. Каністерапія в соціальній роботі: інноваційний ресурс підтримки вразливих груп. *Ввічливість. Humanitas*, 2025. № 4. С. 72–78. DOI: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.4.10>
4. Кравченко О., Сафін О., Мась Н. Професійні вимоги до фахівця з каністерапії за рубежом. *Педагогічна наука і освіта XXI століття*. 2025. № 5. С. 50-67. DOI: <https://doi.org/10.35619/pse.vi5.135>
5. Семигіна Т.В., Пожидаєва О.В. Формування компетентностей соціальних працівників: міжнародна та локальна практика. *Репрезентація освітніх досягнень, мас-медіа та роль філології у сучасній системі наук*. Вінниця: Європейська наукова платформа, 2020. С. 47-63. DOI: <https://doi.org/10.36074/rodmrffssn.ed-1.05>
6. Семигіна Т. Мікрокваліфікації: нові горизонти педагогіки у динамічному світі. *The importance of pedagogy and psychology in the modern world* Riga: Baltija Publishing, 2024. P. 200-222
7. Синюшко М. Л. *Стратегії подолання мовленнєвих труднощів у дітей дошкільного віку з особливими освітніми потребами засобами каністерапії: український і міжнародний досвід* [Кваліфікаційна робота] Київ, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, 2025. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/55862/>
8. Центри каністерапії. URL: <https://canistertherapy.com.ua/>
9. AAI- Certification Project /PADA – Personality Assessment for Dogs in AAI. URL: <https://pada.zwierzetaludziom.pl/>
10. Animal and Human Interaction MSc /Lietuvos sveikatos mokslų universitetas (LSMU). URL: <https://surl.lj.vnbqyz>
11. Animal assisted therapy and assistance (course ELMED204)/ University of Bergen.) URL: <https://surl.li/axqmrs>

12. Antonucci S. M. Animal-Assisted intervention in speech-language pathology: practical, clinical, and theoretical considerations. *Semin Speech Lang*. 2022. Vol. 43(1). P. 1-7. DOI: <https://doi.org/10.1055/s-0041-1741555>
13. Arnskötter W., Marschke L., Möller M., Schöttke H., Stach M., Weis S. Effects of including a dog on treatment motivation and the therapeutic alliance in child and adolescent psychotherapy: study protocol for a randomized controlled trial. *Trials*. 2024. Vol. 25. Art. 26. DOI: <https://doi.org/10.1186/s13063-023-07854-4>
14. Binder A. J., Parish-Plass N., Kirby M., Winkle M., Plesa Skwerer D., Ackerman L. et al. Recommendations for uniform terminology in animal-assisted services (AAS). *Human-Animal Interactions*. 2024. № 12(1). DOI: <https://doi.org/10.1079/hai.2024.0003>
15. Fine A.H., ed. *Handbook on Animal-Assisted Therapy: Foundations and Guidelines for Animal-Assisted Interventions*. 4th ed. Elsevier Academic Press. 2015. 418 p.
16. Gee N. R., Fine A. H., McCardle P. D. How animals help students learn: research and practice for educators and mental health professionals. Routledge, 2017. 250 p.
17. Gnanadesikan G. E., King K. M., Carranza E., Flyer A. C., Ossello G., Smith P. G. et al. Effects of human-animal interaction on salivary and urinary oxytocin in children and dogs. *Psychoneuroendocrinology*. 2024. Vol. 169. Article 107147. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.psyneuen.2024.107147>
18. Graduate Certificate «Human Animal Interactions and Animal Assisted Intervention» / Albizu University. URL: <https://surl.lt/eidxay>
19. Graduate Program in Human-Animal Interaction / Purdue University. URL: <https://surli.cc/apkovf>
20. Griffioen R. E., van Boxtel G. J. M., Verheggen T., Enders Slegers M. J., van der Steen S. Group changes in cortisol and heart rate variability of children with down syndrome and children with autism spectrum disorder during dog-assisted therapy. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*. 2023. №10(7). DOI: <https://doi.org/10.3390/children10071200>
21. Guidelines for animal-assisted activity, animal-assisted therapy and resident animal programs / American Veterinary Medical Association (reaffirmed April 2011). URL: <https://www.avma.org/resources-tools/animal-health-and-welfare/service-emotional-support-and-therapy-animals/animal-assisted-interventions-guidelines>
22. Hüsgen C. J., Peters-Scheffer N. C., Didden R. A systematic review of dog-assisted therapy in children with behavioural and developmental disorders. *Advances in Neurodevelopmental Disorders*. 2022. № 6. P. 1–10. <https://doi.org/10.1007/s41252-022-00239-9>
23. IAHAIO International guidelines for minimum standards for education and training in animal assisted interventions (AAI). URL: <https://surl.li/dwjqb>
24. IAHAIO recommendation on compassion fatigue in AAI. URL: <https://surl.li/aicvqm>
25. Interdisciplinary Master's Programme in Human-Animal Interactions (IMHAI) / Universität für Veterinärmedizin Wien. URL: <https://surl.li/nyvigz>
26. Kovács K. E., Balogh É. Z. et al. The role of animal assisted programs in physical health improvement of children and adolescents with special education needs: a systematic review. *BMC Public Health*. 2024. Vol. 24, Article 824. DOI: <https://doi.org/10.1186/s12889-024-18326-y>
27. Meints K., Brelsford V. L., Dimolareva M., Maréchal L., Pennington K., Rowan E. et al. Can dogs reduce stress levels in school children? Effects of dog- assisted interventions on salivary cortisol in children with and without special educational needs using randomized controlled trials. *Frontiers in Psychology*. 2022. № 17(6). P. e0269333. DOI: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0269333>
28. Postgraduate Certificate in Application Areas of Animal-Assisted Intervention (AAI) / TECH Global University Israel. URL: <https://surl.lu/jvamml>
29. Serpell J. A., Kruger K. A., Freeman L. M., Griffin J. A., Ng Z. Y. Current standards and practices within the therapy dog industry: Results of a representative survey of United States therapy dog organizations. *Frontiers in Veterinary Science*. 2020. № 7. Article 35. DOI: <https://doi.org/10.3389/fvets.2020.00035>
30. Shoesmith E., Hall S. S., Riga E., Mills D. S., Gibsons S., McMillan D. et al. Dog-assisted interventions to support health and wellbeing: A national survey of current practice in England. *Frontiers in Public Health*. 2025. Vol.13. Article 1645811. DOI: <https://doi.org/10.3389/fpubh.2025.1645811>
31. Sim S. Q., Liu Z., Wu Z., Wang S., Nisa C. Canine-assisted therapy in reducing stress and anxiety levels of university students: systematic review and meta-analysis of randomized controlled trials. *BMC Complementary Medicine and Therapies*, 2025. №25 (1). DOI: <https://doi.org/10.1186/s12906-025-04955-2>
32. *The IAHAIO definitions for animal-assisted intervention and guidelines for wellness of animals involved* / A. J. Fine (Ed.). Amsterdam: IAHAIO, 2014. URL: <https://iahaio.org/wp/wp-content/uploads/2017/05/iahaio-white-paper-final-nov-24-2014.pdf>

33. Wolan-Nieroda A, Dudziak J, Druzbicki M, Pniak B, Guzik A. Effect of dog-assisted therapy on psychomotor development of children with intellectual disability. *Children (Basel)*. 2020. №8 (1). DOI: <https://doi.org/10.3390/children8010013>

REFERENCES

1. Harmonic Dog (2025). Kanisterapiia UA [Canistherapy UA]. <https://harmonicdog.com.ua/school-of-social-cynology-and-hendling/studying-online/kanisterapiia-ua>
2. Kovalenko, V. Ye., & Vvedenska, V. L. (2019). *Vykorystannia elementiv kanisterapii v lohokorektsiini roboti z ditmy z intelektualnyimi porushenniamy* [The use of canistherapy elements in speech correction work with children with intellectual disabilities]. *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Pedahohichni nauky*, 1(324), Part 2, 311–320.
3. Koliada, N., Kravchenko, O., & Levchenko, N. (2025). Kanisterapiia v sotsialnii roboti: innovatsiinyi resurs pidtrymky vrazlyvykh hrup [Canis therapy in social work: An innovative resource for supporting vulnerable groups]. *Vvichlyvist. Humanitas*, 4, 72–78. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.4.10>
4. Kravchenko, O., Safin, O., & Mas, N. (2025). Profesiini vymohy do fakhivtsia z kanisterapii za rubezhem [Professional requirements for a canis therapy specialist abroad]. *Pedahohichna nauka i osvita XXI stolittia*, 5, 50–67. <https://doi.org/10.35619/pse.vi5.135>
5. Semigina, T. V., & Pozhydaieva, O. V. (2020). Formuvannia kompetentnosti sotsialnykh pratsivnykiv: mizhnarodna ta lokalna praktyka [Development of social workers' competencies: International and local practice]. In *Reprezentatsiia osvitych dosiahnen, mas-media ta rol filolohii u suchasni systemi nauk* (pp. 47–63). Yevropeiska naukova platforma. <https://doi.org/10.36074/rodmrfssn.ed-1.05>
6. Semigina, T. (2024). Mikrokvifikatsii: novi horyzonty pedahohiky u dynamichnomu sviti [Micro-credentials: New horizons of pedagogy in a dynamic world]. In *The importance of pedagogy and psychology in the modern world* (pp. 200–222). Baltija Publishing.
7. Syniushko, M. L. (2025). *Stratehii podolannia movlennievnykh trudnoshchiv u ditei doshkilnoho viku z osoblyvymy osvitynymi potrebamy zasobamy kanisterapii: ukraïnskyi i mizhnarodnyi dosvid* [Strategies for overcoming speech difficulties in preschool children with special educational needs through canis therapy: Ukrainian and international experience] [Master's thesis, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University]. <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/55862/>
8. Canistherapy Centers (n.d.). *Canister therapy*. <https://canistertherapy.com.ua/>
9. PADA – Personality Assessment for Dogs in AAI (2025). *AAI- Certification Project*. <https://pada.zwierzetaludziom.pl/>
10. Lietuvos sveikatos mokslų universitetas (2025). *Animal and Human Interaction MSc*. <https://surl.lit/vnbqzv>
11. University of Bergen (2025). *Animal assisted therapy and assistance (course ELMED204)*. <https://surl.li/axqmrs>
12. Antonucci, S. M. (2022). Animal-assisted intervention in speech-language pathology: Practical, clinical, and theoretical considerations. *Seminars in Speech and Language*, 43(1), 1–7. <https://doi.org/10.1055/s-0041-1741555>
13. Arnskötter, W., Marschke, L., Möller, M., Schöttke, H., Stach, M., & Weis, S. (2024). Effects of including a dog on treatment motivation and the therapeutic alliance in child and adolescent psychotherapy: Study protocol for a randomized controlled trial. *Trials*, 25, Article 26. <https://doi.org/10.1186/s13063-023-07854-4>
14. Binder, A. J., Parish-Plass, N., Kirby, M., Winkle, M., Plesa Skwerer, D., Ackerman, L., Brosig, C., ... & Wijnen, B. (2024). Recommendations for uniform terminology in animal-assisted services (AAS). *Human-Animal Interactions*, 12(1). DOI: <https://doi.org/10.1079/hai.2024.0003>
15. Fine, A.H. (2015). *Handbook on Animal-Assisted Therapy: Foundations and Guidelines for Animal-Assisted Interventions*. 4th ed. Elsevier Academic Press.
16. Gee, N. R., Fine, A. H., & McCardle, P. D. (2017). *How animals help students learn: research and practice for educators and mental health professionals*. Routledge.
17. Gnanadesikan, G. E., King, K. M., Carranza, E., Flyer, A. C., Ossello, G., Smith, P. G., Steklis, N. G., Steklis, H. D., Carter, C. S., Connelly, J. J., Barnett, M., Gee, N., Tecot, S. R., & MacLean, E. L. (2024). Effects of human-animal interaction on salivary and urinary oxytocin in children and dogs. *Psychoneuroendocrinology*, 169, 107147. <https://doi.org/10.1016/j.psyneuen.2024.107147>
18. Albizu University (2025). *Graduate Certificate «Human Animal Interactions and Animal Assisted Intervention»*. <https://surl.lit/eidxay>

19. Purdue University (2025). *Graduate Program in Human-Animal Interaction*. <https://surli.cc/apkovf>
20. Griffioen, R. E., van Boxtel, G. J. M., Verheggen, T., Enders Slegers, M. J., & van der Steen, S. (2023). Group changes in cortisol and heart rate variability of children with Down syndrome and children with autism spectrum disorder during dog-assisted therapy. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 10(7). <https://doi.org/10.3390/children10071200>
21. American Veterinary Medical Association (2011). *Guidelines for animal-assisted activity, animal-assisted therapy and resident animal programs* <https://www.avma.org/resources-tools/animal-health-and-welfare/service-emotional-support-and-therapy-animals/animal-assisted-interventions-guidelines>
22. Hüsgen, C. J., Peters-Scheffer, N. C., & Didden, R. (2022). A systematic review of dog-assisted therapy in children with behavioural and developmental disorders. *Advances in Neurodevelopmental Disorders*, 6, 1–10. <https://doi.org/10.1007/s41252-022-00239-9>
23. IAHAIO (2014). *IAHAIO International guidelines for minimum standards for education and training in animal assisted interventions (AAI)*. <https://surli.li/dwinqb>
24. IAHAIO (2021). *IAHAIO recommendation on compassion fatigue in AAI*. <https://surli.li/aicvqm>
25. Universität für Veterinärmedizin Wien (2025). *Interdisciplinary Master's Programme in Human-Animal Interactions (IMHAI)*. <https://surli.li/nyvigz>
26. Kovács, K. E., Balogh, É. Z., et al. (2024). The role of animal-assisted programs in physical health improvement of children and adolescents with special education needs: A systematic review. *BMC Public Health*, 24, Article 824. <https://doi.org/10.1186/s12889-024-18326-y>
27. Meints, K., Brelsford, V. L., Dimolareva, M., Maréchal, L., Pennington, K., Rowan, E., et al. (2022). Can dogs reduce stress levels in school children? Effects of dog-assisted interventions on salivary cortisol in children with and without special educational needs using randomized controlled trials. *Frontiers in Psychology*, 17(6), e0269333. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0269333>
28. TECH Global University Israel (2025). *Postgraduate Certificate in Application Areas of Animal-Assisted Intervention (AAI)*. <https://surli.lu/jvamml>
29. Serpell, J. A., Kruger, K. A., Freeman, L. M., Griffin, J. A., & Ng, Z. Y. (2020). Current standards and practices within the therapy dog industry: Results of a representative survey of United States therapy dog organizations. *Frontiers in Veterinary Science*, 7, Article 35. <https://doi.org/10.3389/fvets.2020.00035>
30. Shoesmith, E., Hall, S. S., Riga, E., Mills, D. S., Gibsone, S., McMillan, D. et al. (2025). Dog-assisted interventions to support health and wellbeing: A national survey of current practice in England. *Frontiers in Public Health*, 13, Article 1645811. DOI: <https://doi.org/10.3389/fpubh.2025.1645811>
31. Sim, S. Q., Liu, Z., Wu, Z., Wang, S., & Nisa, C. (2025). Canine-assisted therapy in reducing stress and anxiety levels of university students: Systematic review and meta-analysis of randomized controlled trials. *BMC Complementary Medicine and Therapies*, 25(1). <https://doi.org/10.1186/s12906-025-04955-2>
32. IAHAIO (2014). *The IAHAIO definitions for animal-assisted intervention and guidelines for wellness of animals involved*. <https://iahaio.org/wp/wp-content/uploads/2017/05/iahaio-white-paper-final-nov-24-2014.pdf>
33. Wolan-Nieroda, A., Dudziak, J., Družbicki, M., Pniak, B., & Guzik, A. (2020). Effect of dog-assisted therapy on psychomotor development of children with intellectual disability. *Children (Basel)*, 8(1). <https://doi.org/10.3390/children8010013>

Дата першого надходження статті до видання – 12.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування – 2.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) – 27.03.2026